

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 28. januarija 1880.

O b s e g: Poziv na pomoč Notranjem! — Zakaj sadna drevesa nerodovitna postajajo. — Spomin na zaslužne kranjske sadjerejce. (Dal.) — Razglas kranjskim živinorejcem. — Kaj početi z zmrznenim krompirjem? — O ruskih ženskih gimnazijah. (Dalje.) — Pisma iz Ogorske. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Poziv

na pomoĉ Notranjem!

Veĉemu delu postojnskega okraja žuga v tem letu z nova revšĉina z vsemi žalostnimi nasledki.

V obĉinah vremške, košanske in vipavske doline, ki mejé na Primorsko, potem v celem sodnijskem okraji bistriškem — skupaj v 21 obĉinah s 26.000 prebivalci — je preobilna mokrota spomladi lanskega leta, potem celo poletje neprestana suša, kakor tudi trtna bolezen prouzročila slabo letino, ki se v tej meri uže zdavno ni pokazala niti v onih krajih, katere take nesreĉe veĉkrat zadenejo. Razen nekaj krompirja so se vsi drugi pridelki slabo obnesli.

Poizvedovanja o tej zadevi uže sedaj kažejo, da bode prizadetim spomladi semena in sadežev do ĉista manjkalo, in da bode celó mala zaloga živeža pri veĉini komaj še zadostovala za mesec februarij.

Hitra in izdatna pomoĉ je tedaj silno potrebna!

Sicer se ni nič opustilo, kar je potreba, da se moremo v polajšanje revšĉine zanašati tudi na drzavno in deželno pomoĉ. Toda gledé na denarne zaklade in na podporo, ki je v drugih deželah še v mnogo veĉi meri potrebna, je dvomiti, da bi ta pomoĉ popolnoma zadostovala, do dobrega odpraviti nadloge naše dežele z vsemi njihovimi nevarnimi nasledki.

Poln zaupanja se tedaj obraĉam do blagih prebivalcev kranjske dežele, kateri so vselej in sijajno milósrĉnost svojo dejansko skazali, in v korist pomanjkanja trpeĉih deželanov razpisujem tu oĉitno nabiro z dostavkom, da se dohajajoĉi mili darovi sprejemajo pri c. kr. okrajnih glavarstvih; za njih primerno porabo se bode pa skrbelo s sodelovanjem dotiĉnih obĉin.

Imena darovalcev in dohajajoĉi zneski se bodo razglasili v deželnem časopisu.

V Ljubljani dne 21. januarija 1880.

Franc vitez Kallina l. r.

Gospodarske stvari.

Zakaj sadna drevesa nerodovitna postajajo.

Vzroki nerodovitnosti sadnih dreves so različni. Le kdor pravi vzrok najde, more tudi pomagati drevesu.

Najveĉkrat postane drevo nerodovitno zato, ker morebiti uže mnogo let na svojem prostoru stoji in je iz zemlje povžilo ves živež, ki mu tekne. — Kako tukaj pomagati? Pognojiti se mu mora! Kako pa? Tako-le: Kakih 5—6 ĉevljev od debla naredi kaka 2 ĉevlja globoke luknje in v te luknje vlij z vodo stanjšanega sekretnega gnoja, pomešanega z navadnim pelom. — Tudi je dobro, ĉe starim drevesom krono omladiš, da s tem drevo k veĉemu življenju obudiš.

Drug vzrok nerodovitnosti drevja tiĉi v tem, ĉe je drevo napaĉno vsajeno bilo.

Pogostoma se vidi, da ljudje, ki nimajo prave vednosti o sadjereji, na divjake cepljena drevesa pregloboko v zemljo vsadijo. To je velika napaka, kajti tako vsajeno drevo tiĉi kakor jetnik v globoki luknji in ne more koreninic na stran poganjati, da bi ondi živeža iz zemlje srkale. Al kako morejo koreninice živeža iskati, ĉe drevo vĉasih celó en ĉevelj ĉez štercelj v zemlji tiĉi? Drugaĉe je s takimi drevesi, ki so na kutine cepljena; taka drevesa se smejo globokeje od unih v zemljo saditi, ker njih cepljeni del še nove koreninice poganja in se potem bolje roditi more. Še drug vzrok nerodovitnosti je, ĉe se drevesom gnojí s preveĉ frišnim gnojem ali z mesom crknenih živali. Tak gnoj je presilen, ki dela, da drevo veliko lesá poganja, sadeža pa ne nastavlja.

Tudi to je krivo nerodovitnosti, ĉe je mlado drevesce stalo v preslabi zemlji in je zatega del z mahom obrašĉeno. Taka drevesa presajena v boljo zemljo tudi le počasi rastejo in še le ĉez veĉ let rodovitna postanejo. Al tudi zato hirajo nekatera drevesa, ĉe se iz prav dobre in mastne zemlje presadijo v slabo. Takim drevesom je treba v slabi zemlji pomagati s kompostom (mešanim gnojem).

Nekatera drevesa so preveĉ soĉna; ona delajo veliko lesá in perja, sadú pa ne nastavlja. Takim drevesom je treba pušĉati, to je, z nožem po deblu potezo narediti, katera vnanjo kožo do beline prereže.

Da pridno ĉedena, mahovja in lišajev snajena drevesa bolje rodijo, kakor zanemarjena, to menda vsak sadjerejec uže sam ve. Treba je tudi vĉasih drevo pregostih vej otrebiti.

Tudi dobra sadna plemena postanejo nerodovitna, če jim podnebje in lega kraja ne ugaja, bodi-si da je kraj premrzal in preoster, ali pa pregorak.

Naj konečno še nekaj omenimo, in to je, da nekatera stareja plemena sadnih dreves začno hirati in slaběji sad rodijo. To imenujejo sadjerejci „starikanje“ dreves. Tako, na priliko, ne nahajamo sedaj toliko možangerjev, ki so nekdanj zeló priljubljeni bili, zdaj pa so v nekaterih krajih uže celó pomrli.

Reichenau, Mon. f. O. u. W.

Razglas kranjskim živinorejcem.

C. kr. kmetijska družba kranjska bode zopet 3. dne prihodnjega meseca februarja dopoldne ob 9. uri začeni v Kranji po očitni dražbi prodajala iz državne subvencije nakupljenih kakih 10 juncev (bikov) čistega belanskega (rdečega) plemena.

Živina se postavi na prodaj za polovico tiste cene, za katero jo je družba kmetijska kupila, in se prodá tistemu, kdor največ za-njo dá, proti temu, da jo 1) koj plača in 2) se po pismu zaveže, da jo najmanj dve leti za pleme v deželi obdrži, zato se k tej dražbi pripuščajó samo kranjski živinorejci.

Kdor tedaj tako živino kupi, je dve leti ne sme iz svojih rok dati, če ni poprej podpisanega odbora o tem dovoljenja prosil in ga tudi dobil. Kdor bi se zoper to zavezo pregrešil, mora družbi kmetijski povrniti toliko denarja, za kolikor je on živino ceneje kupil, kakor je kmetijska družba za-njo dala. Tudi mora nemudoma naznaniti podpisanemu odboru, če mu je kupljena živina kakor koli poginila, da družba vé, koliko subvencijske živine je in kje je za pleme v deželi naši izpostavljena.

Glavni odbor c. kr. družbe kmetijske kranjske.

Spomin na zaslužne kranjske sadjerejce.

(Dalje.)

Leta 1860. je prejel svetinjo: Vončina Anton, barvarski mojster v Idriji; častno diplomo pa: Ferdinand marquis Gozzani, grajščak na Volčjem potoku.

Leta 1861. so dobili častno diplomo: dr. Ludevik vitez Gutmansthal-Benvenutti, grajščak v Boštanji, grof Hartig, grajščak na Impolci, Moric vitez Vestenek, grajščak na Mirni.

Leta 1862. so dobili svetinje: Arko Anton iz Ribnice, Lotrič France iz Radoljice, Tomšič Janez iz notranjske Bistrice, Cucek Janez iz Knežaka, Šabec Anton iz Trnovega.

Leta 1863. je dobil svetinjo: Net Andrej iz Kocrice.

Leta 1864. sta dobila svetinjo: Baraga Jakob iz Nadleska pri Ložu in Težak Matija iz Rozalnice pri Metliki.

Leta 1865. je dobil svetinjo: Šiferer Matevž iz Žabnice; častno diplomo sta pa dobila: dr. Ludevik vitez Gutmansthal-Benvenutti, grajščak v Boštanji, in Reš Janez, župnik v Metliki.

Leta 1867. so dobili svetinjo: Pintar Jernej, Pintar Blaže in Okorn Matevž, vsi trije od sv. Tomaža v Selski dolini pri Loki, Rozman Matija iz Dobruške vasi, Korbar France v Virji, Rus Janez iz Lesnega brda; častno diplomirani pa so bili: Pintar Lovro, župnik v Zabreznici, Gašperlin Gaspar, župnik v Bučki, Prijatelj Janez v Hrastju pri Št. Rupertu, Pintar Janez iz Sela nad Loko, Bergant Blaž v Šelški dolini pri Loki, Kobler

Jurij iz Zaliloga, Potočnik Martin na Trati in Eberl Jera iz Zaliloga. (Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

Kaj početi z zmrznenim krompirjem?

Letošnjo zimo je v več krajih zmrznil krompir. Kaj početi s takim krompirjem? Kemijske preiskave kažejo, da zmrzneni krompir ne zgubi svoje redivne moči, da tedaj fabrike iz zmrznenega krompirja ravno tako morejo delati špirit ali štirko, ako ne bi po zmrzlini rad gnjil. Ker tedaj rad gnjije, se zato ne dá dalje časa ohraniti. Ali pa zmrzneni krompir ni morebiti za živež škodljiv? Kuhani ne škoduje niti človeku niti živini, o nekuhanem zmrznenem krompirju pa je znano, če se živini poklada, da breja živina po njem rada zvrže. Kaj tedaj početi z zmrznenim krompirjem, če je tacega veliko? Kuhati naj se dá in potem v kadí ali jame vsuje in prav močno vtlači, tako, da prav nič zraka ne ostaja v kupu, po katerem bi se krompir skisal in pokvaril. Tako vtlačeni kuhani krompir trpi za živinsko klajo dolgo, ki se posebno dobro prileže prešičem, pa tudi molznim kravam tekne.

„Kärnt. Volksst.“

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — 7.

(Dalje.)

Zdaj, ko vemo, kakošne so zunanje lastnosti moške gimnazije, bo razumljivo, ako kratko rečemo, da še večja snaga, čistota in red caruje v ženski gimnaziji, in sicer toliko bolj, kolikor bolj od možkega sploh ženski spol gleda na snago in čistoto. Ko stopiš v sobano ženske gimnazije, se ti zdi, kakor da bi bil prišel v kako dvorano nalašč opravljeno za besedo ali bal. Prav praznično snažno je oblečena celó vsa prisluga gimnazije s „švajcarem“ vred, ki vredeže ženske golaše pod kljuko z mantilijami.

Učiteljnice *) ženske gimnazije nimajo uniforme; one se oblačijo, kakor jim je ljubo, le čista in spodobna mora biti njihova obleka. „Učenjice“ pa imajo uniformo, namreč vse po enem kroju prikrojene oblekice višnjeve barve.

Gledé zvananjih lastnosti so tedaj ženske gimnazije podobne moškim gimnazijam; tudi učeča se mladina je skoraj enakih let, kajti v prvi „klass“ ženske kakor moške gimnazije se sprejemlje samo devet- in desetletna mladina; razloček je le ta, da v moški gimnaziji se včasih trpi kak lenuh tako dolgo, da je uže 22 let star, ko sedi v poslednjem „klassu“; stareji po postavi ne more biti; deklice pa več ko osemnajstletne, kolikor je meni znano, se v gimnaziji ne nahajajo. Vendar iz tega, da se srednje ženske šole zovejo „gimnazije“, se ne sme sklepati, da so one tudi gledé predmetov učenja enake moškim gimnazijam. Moške gimnazije imajo po 8 „klassov“, ženske pa po 7. V moški gimnaziji sta oba stara jezika obligatna in glavna predmeta,

*) Šolska terminologija je v Rusiji na tanko opredljena. V „universitetu“ je „professor“ in „študent“, v „gimnaziji“ je „učitelj“ in „učenjik“, v ženski gimnaziji „učiteljica“ in „učenjica“. Pred nekimi desetletji, ko so naši slovenski učenjaki naš nečisti jezik čistili, so dobre slovenske besede „učenik, učitelj, učenec“ izpodrinile „prefesarje, lehrerje, šülerje in štedente“; ko smo pa postali *καταξοχέν* „napredni filološki narod“, hočemo vsi biti „profesorji“ in „dijaci“. — Nu, slava Bogu, tako vsaj nismo „divjaci“! Pis.